I.G. Sbiera – resurecţia spiritului clasic

Daniela PETROŞEL
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava

Abstract: The paper examines I.G. Sbiera's personality and works, as representative parts of the political and cultural context of Bukovina. The volume *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie şi Amintiri din viaţa autorului* (1899) makes evident Bukovina's complicated status and denotes I. G. Sbiera's nationalism and his efforts to bring about and develop Romanians' ethnic identity.
Keywords: *I.G. Sbiera, Bukovina, ethnic identity, nationalism.*

Lecturile omagiale sunt, cel mai adesea, nişte lecturi ratate; ele nu se pot debarasa de festivismul momentului şi de elogierea fără rest a personalităţii omagiate. Eşuează tocmai unde ar trebui să exceleze, în legitimarea perenităţii şi a exemplarităţii, prin contextualizarea într-un prezent fundamental diferit a respectivei personalităţi. Un exerciţiu de necesară afirmare a valorii ar însemna tocmai ruperea celui omagiat de vremurile sale şi aducerea lui într-un altfel de climat intelectual, cel al actualităţii. A-l exila în timpul lui istoric, a-i interpreta actele doar corelate cu vremurile înseamnă, în cele din urmă, a-i accentua desuetudinea. O desuetudine care nu afectează individul, ci valoarea modelului.

Toamna anului 2016 ne face să ne întoarcem spre un cărturar de multă vreme uitat; uitat şi pentru că biografia sa nu este spectaculoasă, iar domeniile în care a activat sunt ele însele roase de morbul perimării. Este vorba de I. G. Sbiera, născut pe 1 noiembrie 1836 şi trecut în nefiinţă pe 22 octombrie 1916, personalitate de al cărui nume se leagă mai ales dezvoltarea învăţământului în limba română în Bucovina. Folclorist şi istoric literar, preocupat de principiile scrierii limbii române şi de identitatea naţională, ideolog şi idealist, Sbiera face parte din restrânsa categorie a intelectualilor preocupaţi de raportul dintre individ şi viaţa colectivităţii.

O imagine asupra lui Sbiera generată de propria reprezentare asupra istoriei sale personale este, în acest context, şi un răspuns la întrebarea *Ce ne poate spune o personalitate precum I.G. Sbiera nouă, trăitorilor într-un context tehnologizat şi globalizant?* Ce anume din biografia sa poate oferi date pentru configurarea unui model de conduită etică, profesională, politică şi naţională? Şi, mai ales, mai este de actualitate un astfel de model sau, dimpotrivă, realitatea actuală a pulverizat ideea de ideal colectiv şi naţional, cultivând, la alt nivel şi cu alte accepţiuni, cultul personalităţii. Mai este societatea în care trăim deschisă şi tolerantă aşa cum era învechita, zicem noi, societate de sfârşit de secol al XIX-lea? O astfel de lectură a personalităţii lui Sbiera ar presupune chestionarea prezentului şi

BDD-A26626 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:49 UTC)

legitimarea trecutului. Căci parcă prea adesea, vizitarea trecutului din motive omagiale păstrează o pioşenie moartă, care nu zguduie suficient prezentul.

Cartea pe care acesta o publică în 1899, *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie şi Amintiri din viaţa autorului* (1899) sintetizează coordonatele la care autorul a înţeles să-şi raporteze existenţa. Ar fi impropriu să numim acest volum de *memorii*. Memoriile presupun impregnarea evenimentului în afect şi prezenţa unei subiectivităţi centrale ce recreează o lume. Naratorul acestui volum, în schimb, excelează în a-şi ignora trăirile şi puseurile de sensibilitate, preocupat fiind de lumea în care trăieşte. Experienţele sale au valoare doar în măsura în care descriu o lume şi recreează istoria unui neam. Volumul este o incursiune în istoria Bucovinei, o istorie a oamenilor şi a locurilor, a unui tip de sensibilitate şi a unor valori ce par demult dispărute.

Parcurgând acest volum, asistăm la o întoarcere sănătoasă la dimensiuni etice şi societale ce defineau existenţa individuală. Boala omului modern de a fi autoscopic, de a-şi sonda şi exagera trăirile a sfârşit prin a face din el însuşi cel mai important obiect de cult. Exacerbarea subiectivităţii sfârşeşte prin a fi o destructurare a individului, redus astfel doar la complicate mecanisme psihologice. Iar *societatea* şi *ceilalţi* şi-au pierdut de mult aerul protector, de colectivitate, devenind doar prilej de presiune şi inhibare a individului, formă a *infernului* sartrian. Dacă ne amintim că, într-o faimoasă definiţie, Goethe spunea că tot ce este sănătos este clasic şi tot ceea ce este romantic este bolnav, am spune că biografia lui I.G. Sbiera reabilitează modelul omului clasic. Inserarea existenţei individuale pe coordonatele istoriei naţionale şi universale modifică, în bine, perspectiva asupra propriilor drame. Care nici măcar nu sunt drame în sensul în care sensibilitatea modernă l-a dat termenului. Pentru că lipseşte învinovăţirea sonor exprimată a unui transcendenţe opace. Ei îi ia locul o molcomă şi mulţumită aşezare în existenţă, cu toate cele pe care le aduce aceasta.

Modul în care autorul Ion al lui Gheorghe Sbiera structurează cartea demonstrează sentimentul continuităţii; căci viaţa lui este doar un moment în istoria familiei Sbiera. Şi are semnificaţie doar încadrată într-un context mai amplu, naţional-politic. Cum precizează în *Cuvântul către cititori*, *Amintirile din viaţa mea* sunt precedate de destinul în istorie al familiei Sbiera şi urmate de informaţii despre *Starea generală a mişcărilor politice şi culturale în Bucovina la finea studiilor mele universitare*. De aceea, scotoceşte secolele pentru a identifica urme în istorie ale predecesorilor săi şi ctitorii ale acestora. Accentele nu sunt puse apăsat pe propria biografie, ba, aşa cum precizează chiar din *Cuvântul către cititori*, este ferm convins că evenimentele sunt neinteresante pentru cititori. Nu este un simplu context ce oglindeşte o existenţă, ci este o existenţă ce slujeşte unui context. Aducerea în prezent a biografiei şi a idealurilor sale ar trebui să genereze întrebări despre măsura în care biografiile intelectuale ale actualităţii mai sunt atente la lumea în care trăim. Dacă implicarea prezentă ar depăşi temporare lamentaţii verbale, poate am reconsidera activismul în dimensiunea lui autentic formatoare, atât la nivel individual, cât şi colectiv. Şi eventual l-am şi salva de desuetudinea cu care îl asociem.

Respectând dorinţa autorului, nu asupra biografiei sale vom insista, deşi ea este, lipsită fiind de elemente spectaculoase, un model de cumpătare şi de aşezare echilibrată în lume. Lipsesc excesele, lipsesc lamentările, primează sentimentul încrederii într-un univers structurat pe principiile neştiute, dar ferme ale logicii divine. Nimic nu-i zdruncină încrederea în Divinitate, nici măcar în momentul în care studiile ştiinţifice intră în contradicţie cu învăţătura religioasă în spiritul căreia a crescut. Este un misticism ce consolidează, deloc stihial. Sbiera dă dovadă de o ciudată rezistenţă la nou, o noutate ce este păstrată la distanţă, fără a i se permite să intre în forul intim al autorului. Prima călătorie cu „carul de foc" sau contactul cu viaţa vieneză nu ştirbesc prea mult convingerile

BDD-A26626 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:49 UTC)

fiului de ţăran din Horodnicul de Jos; el rămâne fidel unor principii elementare, moştenite mai degrabă din familie şi din experienţa ancestrală, decât dobândite pe cale livrescă: datoria deşteptării şi dezvoltării identităţii naţionale, necesitatea unui ideal, ideea sacrificiului individual pentru un scop nobil, colectiv.

Sbiera a fost un om pentru care destinul personal este doar o parte a unui destin naţional, pe care şi-l asumă cu dăruire şi cu sentimentul datoriei implicite. Nimic strident, nici urmă de patriotism găunos, doar o permanentă stare de veghe la cele naţionale şi un înalt sentiment al datoriei. Parcurgând vremuri tulburi, dificile pentru armonizarea identităţii naţionale cu cerinţele politice ale momentului, a ştiut să fie ferm în convingerile sale, dând dovadă de un idealism incomod adesea. El este un om care, aproape, nu şi-a construit destinul, ci a trăit un destin creat pentru el: creat de alţii, de fraţii Alecu şi Gheorghe Hurmuzachi, de Aron Pumnul, de un întreg context politic, în cele din urmă. Întors de la studii de la Viena, în 1861, pregătit pentru a face carieră în ţară, el renunţă la o posibilă carieră juridică, cedând insistenţelor de a-l suplini pe Aron Pumnul, titularul catedrei de limba şi literatura română de la gimnaziul din Cernăuţi, singura astfel de catedră, de pe atunci, din întreaga Bucovină. Slăbit de boală, Aron Pumnul nu-şi mai putea ţine orele; iar miza era mai mare decât una strict didactică, căci aceste ore erau necesare pentru conservarea patriotismului şi a identităţii româneşti. Episodul, care marchează punctul de cotitură în destinul lui Ion al lui Gheorghe Sbiera, este redat în volumul de memorii sub un titlu sugestiv: *Un blestem înfricoşător şi o deciziune*. Atent la teatralitatea şi la încărcătura simbolică a momentului, Sbiera surprinde cu acurateţe scena: şocat de faptul că discipolul ales încă este tentat de o carieră în jurisprudenţă, Aron Pumnul pune pe umerii lui o povară imensă:

> „Ce? Tu să nu fii în stare să te sacrifici pentru o causă naţională, tu în care am eu toată încrederea şi toată speranţa? Ar fi trist pentru tine, şi am trebui să nu ni mai batem capul cu susţinerea românismului în Bucovina!" [Sbiera, 1899:183]

Copleşit de semnificaţia misiunii, lui Sbiera nu-i rămâne decât să accepte: „deşi cu durere de inimă, am rămas decis ca să mă sacrific şi să mă las în ştirea lui Dumnezeu!" [Sbiera, 1899:183] Am putea spune că toată cariera lui Sbiera pleacă din acest moment de revelare a menirii sale; o menire pe care o acceptă ca pe un dar al Divinităţii şi pe care încearcă să o onoreze, respectând şi continuând realizările profesorului Aron Pumnul.

Deşi implicat în mai multe domenii ale spiritului, ar fi prea mult, totuşi, să îl numim pe Sbiera un savant; imaginea savantului este mai degrabă cea a insului rupt de lume, captiv într-o realitate iluzorie, autosuficientă. Nimic mai diferit faţă de modul în care se raporta Sbiera la realitate. El este un om animat de dorinţa cunoaşterii, dar nu cunoaşterea în sensul general al termenului, ci cunoaşterea care să corespundă momentului; el este un fel de Titu Maiorescu la nivel micro, căci defavorabil îi era contextul, şi nici mijloacele necesare nu-i stăteau la îndemână. Tocmai de aceea, dacă avem în vedere resursele de timp şi financiare limitate, realizările lui sunt remarcabile: volumele de istorie culturală şi literară a românilor, *Codicele voroneţean* (1885), *Traiul românilor înainte de fundarea staturilor naţionale* (1890), *Mişcări culturale şi literare la românii din stânga Dunării, în răstimpul de la 1504-1714* (1897), sau culegerile de folclor, *Poveşti poporale româneşti* (1886) sau *Colinde, cântece de stea sau urări la nunţi* (1888). Studiile au în comun preocuparea pentru istoria naţională, pentru identificarea unicităţii unui neam, aşa cum reiese ea din creaţiile literaturii populare; iar acest lucru se întâmplă în pofida numeroaselor voci ale bucovinenilor, speriate, şi pe

BDD-A26626 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:49 UTC)

bună dreptate [Sbiera, 1899][1], de faptul că esenţa românismului ar putea fi redusă la o colecţie de credinţe în supranatural, aşa cum lasă să se vadă culegerile de folclor. Paradoxal, faptul că nu a alterat creaţiile populare culese, că a fost fidel mărcilor textului folcloric a dus la o cunoaştere şi circulaţie restrânsă a textelor pe care le-a cules.

Ales, în 1866, membru al proaspăt înfiinţatei Societăţi Literare Române (Academia Română), el este pus în situaţia de a renunţa la acest statut; mai multe cauze concură la luarea acestei decizii: opiniile diferite faţă de ceilalţi membri ai societăţii, dificultăţile financiare legate de deplasările la Bucureşti şi, nu în cele din urmă, piedicile politice, generate de faptul că era membrul unei societăţi din afara Imperiului Austro-ungar. Totuşi, nu se grăbeşte să-şi dea demisia, hotărât să beneficieze din plin de acest statut: să-şi clarifice şi să-şi aprofundeze cunoştinţele, să prezinte problemele specifice limbii şi literaturii române din Bucovina şi, nu în cele din urmă, să obţină cărţile necesare pentru el şi pentru învăţăceii lui. Invitat, foarte politicos, de G. Sion să renunţe la poziţia de membru plin pentru a deveni membru onorific, el scrie un răspuns plin de politeţe şi modestie, respingând statutul de membru onorific. Îşi dă seama că acest statut e motivat doar de diplomaţie, iar singura lui dorinţă este de a i se trimite în continuare lucrările acestui înalt for intelectual.

I.G. Sbiera este un intelectual implicat în tot ceea ce ţine de viaţa spiritului şi cugetă la temeiurile lumii în care trăieşte: îl regăsim preocupat de scrierea limbii române – admite exagerările etimologismului, dar nu se debarasează de ele şi din respect faţă de magistrul său –, suferă din cauza eşecurilor politice – candidează de două ori ca deputat şi nu este ales –, descrie dificultăţile legate de tălmăcirea în limba română a terminologiei juridice sau filosofice şi meditează la caracterul omului politic, creându-i portretul ideal. Acesta trebuie să fie născut din moşi strămoşi bucovineni, să fie iubitor de patrie, religie şi naţiune şi bine informat în aceste domenii, nu în cele din urmă, „să fie buni de gură şi ajunşi la cap" [Sbiera, 1899:187]. Adevăruri evidente şi totuşi cărora cu greu li se găseşte acoperire în realitatea vie a vieţii politice. De o mare subtilitate sunt şi opiniile lui legate de formarea tinerei generaţii; implicat în tot ceea ce însemna procesul educativ, selecţia manualelor, păstrarea limbii române ca limbă de studiu, dezvoltarea unor principii de scriere coerente etc., el meditează la complexitatea actului instructiv. Îşi propune să transmită elevilor nu doar un bagaj de cunoştinţe, ci „să deştepţi în ei iubire şi însufleţire pentru învăţătură şi progres, conştiinţă despre individualitatea proprie, despre legătura acesteia cu alte individualităţi cari compun familii, neamuri şi popoare, şi despre solidaritatea tuturora întru urmărirea unor aspiraţiuni comune…" [Sbiera, 1899:167-168]. Este stipulat aici un ideal educaţional foarte modern, în care conţinuturile glisează de la naţional la global, de la conştiinţa de sine la conştientizarea reperelor identitare ale colectivităţii în care trăieşte.

Cutreieră ţara în căutarea insulelor de românitate; iar aceste peregrinări prin Banat şi Ardeal fascinează prin idealismul oamenilor pe care îi întâlneşte. Erau vremuri în care oamenii îşi deschideau casele străinilor, motivaţi doar de dorinţa de a dialoga pe tema românismului. Preoţii români erau căutători de vestigii ale trecutului, ce erau păstrat cu sfinţenie şi arătate oaspeţilor. Columnele de piatră cu inscripţii latineşti nu erau doar

[1] În detaliu redă Sbiera, în capitolul *Înfiinţarea şi inaugurarea universităţii Francisco-Josefine*, discursul decanului Facultăţii juridice, Frideric Schuler de Libloy. Acesta vorbeşte despre neîntemeiata *sumeţie* naţională a românilor (a *meditativului român*), popor fără stabilitate, care nu a contribuit cu nimic la progresul ştiinţei şi care are îndrăzneala de a respinge *ştiinţa nemţască*.

BDD-A26626 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:49 UTC)

monumente de cultură în Ardealul anului 1858; ele erau repere identitare ce demonstrau continuitatea şi vechimea unui neam.

Fără a se impune prin spectaculosul biografic sau prin monumentalitatea operelor, fără a crea o şcoală sau discipoli, Sbiera a fost un om care a luptat pentru idealurile în care credea. Cum plastic se descrie, „ţânaciu cum eram eu întru ale mele". Erau idealuri colective, derivate din orizontul politic al vremii şi din situaţia politică a Bucovinei acelor ani. Şi chiar dacă aceste opţiuni au atras asupra lui eticheta de *ideolog necorigibil* – pentru care a şi suferit foarte mult –, el şi-a păstrat convingerile. În capitolul *O calificare de ideolog*, unde perspectiva este profund subiectivă, chiar înduioşătoare, avem un moment de maximă introspecţie, a celui care începe să se îndoiască, nu de înălţimea idealurilor, ci de priceperea lui în a le sluji. Concluzia tonică, cum altfel – „nu m-am desbărbătat, nu m-am dat înfrânt" – vine să completeze portretul unui om pentru care destinul personal are relevanţă doar ca parte a unui destin colectiv.

BIBLIOGRAFIE

*** 1979. *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

Procopovici, Al, 1936. *I. G. Sbiera. Discurs rostit la serbarea organizată de Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina, în ziua de 1 Noiembrie 1936*, Cernăuţi.

Sbiera, I.G., 1899. *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie şi Amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţ, Tipografia universitară a lui R. Eckhardt.

Tcaciuc-Albu, Nicolae, 1936. *Viaţa şi opera lui Ion Sbiera*, cu un cuvânt înainte de E.I, Editura Liceului „Aron Pumnul", Cernăuţi.

BDD-A26626 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:49 UTC)